

Добрі Сусіди

За фото сиру
нагородили пледом

Стор. 3

П'ять основних кроків,
які допоможуть здати
земельний пай в оренду

Стор. 6

Колишній боєць
відкрив майстерню
дитячих іграшок

Стор. 8

«За три роки кількість контейнерів змінювалася в залежності від моїх знань про переробку сміття»

Фінансовий директор «Сігнета» Володимир Бондаренко розповів, чому почав сортувати сміття та що з цього вийшло

Діана Редька

Чоловік почав сортувати сміття три роки тому, але прийшов до цього певною мірою вимушено.

«Як і кожен міський житель, звик викидати сміття у сміттепровід. А коли переїхав жити у приватний будинок, у перші роки там вивіз сміття не був налагоджений. Мені доводилося під час поїздки на роботу вивозити машиною сміття у сміттеві баки. Це було незручно, пакети наповнювалися дуже швидко, і я став думати, як це можна оптимізувати», — пригадує Володимир.

Детально розібравшись, яке сміття підлягає переробці, Володимир Бондаренко почав шукати поблизу пункти прийому сміття.

«В останні роки почало з'являтися більше баків для вторинної сировини, в тому числі в моєму селі. Тепер мені ще простіше утилізувати це сміття».

Володимир Бондаренко показує, як сортує сміття

Далі на стор. 5

«Одними з перших почали вирощувати білу цибулю і круглі баклажани»

Родина Верозубових засадила поля бамією та лавандою

Діана Редька

Вікторія Верозубова та її чоловік уже 12 років займаються фермерством. Довгий період вирощували овочі, потім перейшли на зернові, а нині освоюють нішеві культури. Цьогоріч зібрали перші плоди африканської бамії, висадили лаванду

та пробують вирощувати артишоки. Також вони займаються переробкою овочів — солять і маринують їх.

«Наважитися вирощувати нішеві культури не було складно. Ще як вирощували овочі, пробували нові сорти і види. Коли всі садили білоголову капусту — ми вирощували брюссельську, броколі, савойську. Одними з перших у нашому регіоні ми почали

вирощувати білу цибулю і круглі баклажани», — розповідає фермерка Вікторія Верозубова.

Жінка стверджує, що перш ніж садити, слід врахувати попит на ту чи іншу культуру, аби не зазнати збитків.

«Артишок ще прораховуємо, це культура багаторічна, і він досить нестабільно зимує».

Далі на стор. 4

Телеграм
<https://cutt.ly/ds-tg>

Вайбер

3 Днем захисника України!

Дорогі захисники! Вітаємо Вас із Днем українського козацтва та Покрови Пресвятої Богородиці.

Бажаємо бути завжди на висоті, підкорювати небувалі вершини, впевнено йти до своєї мрії, залишатися вірними своїм цілям при будь-якому розкладі життя, сподіватися тільки на краще і вірити в свою удачу.

Елеватор «Сігнет-Центр» у селі Козятин Вінницької області приймає на зберігання зерно кукурудзи. А елеватор у селі Андрушки Житомирської області — сої та кукурудзи. Також є можливість викупу зерна за вигідними цінами. Актуальні ціни у Viber-спільноті. Щоб долучитись — наведіть камеру телефона на QR-код:

Деталі за телефоном:
050-029-24-70

Гаряча лінія

За номером телефону **0-800-303-036** продовжує роботу гаряча лінія «Сігнета».

Тут можна отримати відповіді на питання, що стосуються земельних питань, співпраці з агрохолдингом, а також виплат за паї.

Усі дзвінки — безкоштовні.

«Власними силами створили музей, у якому зараз розписуються молодята»

Три ключові проблеми сучасного села

Діана Редька

Завітавши у село Дерганівку Ружинського району Житомирської області, не часто зустрінеш людей на вулицях. Діти в школі у сусідньому селі, дорослі працюють у селах чи містах району або ж за кордоном. Голова села **Антоніна Зінькова** розповідає, що восьмирічну школу закрили торік через малу кількість дітей, тому всіх учнів возять до Білилівської гімназії шкільним автобусом. Дошкільнят батьки віддають у дитячі садки сусідніх сіл.

«Інфраструктура у нас не дуже розвинена, бо за 12 км райцентр Ружин, за 5 км село Білилівка, а там і базар є, куди люди часто їздять за покупками. Тому в нашому селі лише один магазин. Самотнім людям похилого віку допомагають місцеві підприємці та листоноші, які приносять необхідні товари додому», — розповідає Антоніна Цезарівна.

До Дерганівської сільської ради входять ще два сусідніх села, Кордонівка та Мар'янівка. Антоніна Зінькова — місцева жителька, тож може з легкістю порівняти, якими були села колись, а якими стали зараз. Каже, одна з основних проблем — старіння населення.

«У порівнянні з колишніми часами люди стали жити заможніше, майже кожен має техніку на подвір'ї. Серед негативних змін — помітне зменшення кількості населення. Студенти, що поїхали вчитися, назад не повертаються. Народжуваність зменшується, в селі близько половини мешканців — люди пенсійного віку», — розповідає жінка.

У Дерганівці зареєстровано сім фермерів. Багато людей працює в Немиринцях пекарями або паку-

Бібліотекар Віра Поліщук збирає експонати до сільського музею з 2008 року

вальниками у хлібопекарні, частина — в Козятині на залізниці.

«Найбільша наша проблема — відсутність на території села підприємств, де люди могли б працювати. Раніше дві людини у ФАПі працювало, зараз залишилася одна. Інший доводиться їздити аж у Козятин у лікарню, в неї маленькі діти, але виходу немає», — розповідає жінка.

Незважаючи на всі проблеми, культурне життя в Дерганівці намагаються підтримувати та розвивати.

«Завклубом у нас дуже творча людина, але знаєте, як у селі: набере в групу діток, виховає, навчить — та й вони пішли далі. Потім набирає знову. Але все одно створює то танцювальний, то вокальний гурток, щоб дітям було чим займатися», — каже Антоніна Цезарівна.

Також у селі є бібліотека, де налічується понад 10 тис. книг. А ще бібліотекар **Віра Поліщук** створила музей, куди збирає експонати з 2008 року.

«У нашому музеї розписуються молодята, які беруть шлюб. Тут Віра Якимівна влаштовує їм імпровізоване свято, наречена повинна коло печі наварити борщу, пригостити чоловіка. Все це колоритно і цікаво, ми

Кошти, які виділила компанія «Сігнет-Центр» на благоустрій доріг у 2020 році, тис. грн

Дерганівка.....	120
Плоска.....	110
Андрушківська ОТГ.....	109
Пиковець.....	58
Махаринці.....	50
Ширмівка.....	40
Карабчіїв.....	10
Всього в сільському районі.....	498

не даємо забути українські традиції. Створили музей на кошти сільської ради, та й зарплату за керування ним ніхто не отримує, це наше хобі», — розказує голова.

Ще одна проблема села — поганий стан доріг. Жінка переконана, що їх ремонт — це компетенція держави, адже такі великі витрати органам місцевого самоврядування не під силу.

«Якщо не можуть зробити повністю ремонт, нехай забезпечать фінансування. Бо це дуже фінансово затратна галузь, і чомусь її поклали на плечі органів місцевого самоврядування.

Дороги — як артерії в організмі людини. Щоб нормально функціонував організм, тобто гарно жило село, треба, щоб вони були справними», — каже голова села.

Аби відремонтувати кілометр дороги в селі, потрібно 400 тис. грн. Така сума не під силу сільській раді, тому допомагає бізнес і жителі села.

Антоніна Зінькова розказує: «Нам "Сігнет" цього року виділив 120 тис. грн на дороги. Решту грошей виділяє сільська рада та підприємці з розрахунку, який давав "Сігнет" за соціальною угодою — 100 грн на гектар. Тобто люди роблять так званий благодійний внесок. На щастя, односельчани підтримують усі ініціативи. Коли я сказала, що нам "Сігнет" допоміг і залишилося ще трішки самим дозбирати, люди зібрали кошти без жодних нарікань чи претензій».

Жінка розповіла, що в майбутньому планують зробити 800 метрів дороги і за межами села. Зараз там ґрунтова дорога, вона удвічі коротша за той шлях, яким люди мусять добиратися до Ружина у погану погоду — тоді їдуть через Білилівку, а це 25 км. Проте коштів на втілення цього плану у громади поки що немає.

Голова сільради каже, що без допомоги бізнесу вони самі не реалізували б і половини проєктів. Компанія «Сігнет» виділила кошти на капітальний ремонт водогону в селі Мар'янівка, регулярно очищає взимку дороги біля села Кордонівка.

«На наших теренах діяла до "Сігнета" інша агрофірма, тому досвід співпраці маю і можу впевнено сказати, що з "Сігнет-Центром" мені співпрацювати набагато легше. Відколи звертаюся, жодної відмови не отримала, нам охоче йдуть на зустріч», — розказує голова.

Жителі села Дерганівка поділилися враженнями від співпраці з компанією

Тетяна Карплюк:

«Проживаю в селі Дерганівка, де маємо свої паї. Компанії "Сігнет" здаємо їх в оренду чотири роки, тому щовесни нам безкоштовно орють город. Також безкоштовно отримуємо соломку, а цього року записалися на отримання жому. Гроші за

пай приходять на картку. Є часткова заміна грошової виплати на натуральну — беремо трохи грішми, а трохи цукром і зерном. Я зверталася також до "Сігнета" по своїй роботі — працюю соціальним працівником, попросила допомогу підопічним до Дня інваліда,

мене почули».

Меланія Драчук: «Мені дуже подобається співпрацювати з "Сігнет-Центром". Перед Новим роком потрібно було зробити операцію. Звернулася до компанії, аби виплатили орендну плату за рік наперед. Гроші на операцію отримала за

добу. Була дуже здивована і вдячна компанії. Якщо телефоную на гарячу лінію, дають відповіді абсолютно на всі запитання, консультують. Я також проходила медогляд, який організовувала нам компанія. Люблю і газету від "Сігнета" читати.

Дуже зручно, що можемо брати орендну плату і грішми, і натурою — ми брали цукром. Беремо і жом, але там дуже великі черги, хотілося б, щоб пайовиків пропускали без черги, буду цього року телефонувати на гарячу лінію».

«Дерева, які садять восени, краще приживаються»

Садівник порахував, скільки і яких дерев потрібно посадити для родини

Лідія Дербіга

«Між садоводами завжди точаться суперечки, коли краще садити сад: навесні чи восени. Хтось починає висадку дерев у березні, хтось у вересні. Я ж раджу це робити у жовтні-листопаді. Можна здивуватися, адже традиційно в листопаді вже заморозки і навіть сніг. Але за останнє десятиріччя погода змінилася, і тепер листопад став теплішим», — розповідає садівник із Вінниці **Микола Ковтуненко**.

Він посадив не один сад. Коли вчився на агронома і працював в агрокомпанії, зараз уже пенсіонер, але допомагає охочим доглядати за садом: обрізає дерева, планує оновлення, доглядає за рослинами.

«Дерева, які садять восени, краще приживаються. Я раджу брати дворічні саджанці. Тулити разом кущі та дерева — помилка. З часом останні затінюють кущі. Їх варто садити в окремі частини саду. Виняток — полуниця, якій потрібно змінювати місце кожні п'ять років. Є ще одне правило — що ближче до будинку, то нижчі рослини. Тому високорослі дерева треба садити в глибині ділянки. На сонячних місцях краще ростуть малина та агрус, а в тінистих — смородина».

Для саду з різними плодовими деревами підходить шахова посадка. Так дерева не затінюють одне одного, сонце добре

Для кожного дерева потрібно зробити дренаж, щоб корені не гнили

прогріває міжряддя, і кора не вкривається мохом.

«Чим більша відстань між деревами, тим вища врожайність. Також вона залежить від рівня освітленості. Через брак тепла швидко розповсюджуються хвороби та шкідники», — каже Ковтуненко.

Ями слід копати на відстані 3 м, вони мають бути на третину ширші за коріння саджанців. Потрібен дренаж завтовшки 5–6 см із керамзиту, битої цегли чи гальки — він захищає корені від гниття. Зверху садівник кладе «поживну подушку». Для неї він змішує порівну перегній і ґрунт із верхнього шару, поливає відром води. Бідні ґрунти можна ще більше підживити: розсипати на квадратний метр ділянки по 300 грамів попелу і столовій ложці нітроамофоски. Після

цього треба перекопати ділянку, а вже тоді викопати яму і закласти її так само з «поживною подушкою».

Микола Ковтуненко закопує з північного боку від саджанців кілки — вони потрібні для вирівнювання стовбура в процесі росту. Корінці садівник вкорочує на 10 см, а центральну гілку так, щоб саджанець був не довший 80 см. Саджанець ставить у яму і засипає землею, зверху мульчує перегноем.

«Вишні, сливи та яблуні легше виростити. А для груш не кожен клімат підходить. На Вінничині для груш добре підходять Бершадський, Чечельницький і Тростянецький райони. На Житомирщині — Ружинський і Бердичівський райони. А от на Чернігівщині груші взагалі не ростуть. Щоб мати урожай, треба робити додаткове утеплення і обирати пізні сорти, які потім дозрівають у погребі. До того ж треба садити поруч кілька груш для кращого запилення», — пояснює садівник.

Щоб менше поратися з обробками, варто вибрати імунні сорти груш. Це Ремо, Ревена, Топаз і Флоріна. Для вдалого продажу врожаю підійдуть сорти Голден делішес, Фуджі, Гала, Ред делішес чи Джонаголд — вони дають гарні солодкі плоди, проте підживлень вимагають чимало.

«При плануванні кількості дерев треба виходити з кількості людей у сім'ї. Для чотирьох чоловік достатньо посадити грушу й черешню, по дві вишні і сливи, вісім яблунь із різними періодами дозрівання», — каже чоловік.

початку другої декади спостерігатиметься незначне зниження температури. Посеред місяця потепліє, вдень і вночі зберігатиметься плюсова температура. Лише приблизно на свято Миколи вночі можливе зниження температури. Остання декада теж буде теплою, з нетиповою для зими погодою. Очікується "зимове бабине літо". Лише наприкінці року можуть з'явитися незначні заморозки і сніжок», — розповідає Володимир.

За фото сиру нагородили пледом

Наталія Столярчук

Конкурс «Майстерні сусіди», який проходив у соціальних мережах «Сігнета», завершився 6 жовтня. У конкурсі брало участь 18 майстрів і майстринь. У вайбері та телеграм-каналі «Сігнета» («Добрі сусіди») обрали п'ятьох кандидатів на перемогу.

Головний приз — плед і термос — отримала Надія Борейко за фото сиру качотта і шевр, які приготувала сама. З невеликим відривом у голосах друге місце зайняла Юлія Бабійчук. Її робота — вишита хрестиком картина «Поле маків». Слідкуйте за найближчими конкурсами і вигравайте подарунки.

В Україні 25 жовтня пройдуть вибори до органів місцевого самоврядування. Голосуватимуть за допомогою нового бюлетеня. Треба буде не тільки поставити галочку навпроти назви партії, яку підтримуєте, а й вписати у трафарет поряд номер кандидата від неї.

Із 1 жовтня монети номіналом 25 коп. і банкноти, випущені до 2003 року, перестали бути платіжними засобами. Їх не приймають магазини й термінали. Українці також більше не зможуть розраховуватися купюрами 1 грн 1992, 1994 і 1995 року випуску і 2 грн, випущеними у 1992, 1995, 2001 рр. Це ж стосується банкнот номіналом 5 грн, випущених 1992, 1994, 1997 року, а також 10 грн 1992, 1994, 2000 рр. 3 обігу зникнуть 20 грн 1992, 1995 і 2000 року випуску; 50 і 100 грн — 1992-го та 200 грн — 2001 року випуску. Протягом року громадяни можуть безкоштовно обміняти такі гроші в будь-яких банках.

Із грудня батькам новонароджених знову видаватимуть "пакунок малюка". Його отримували з 2018-го, але цього року 1 вересня уряд замінив набір одноразовою виплатою 5 тис. грн. У жовтні Верховна Рада скасувала це рішення. Дитячі речі, рушник, пляшку для годування, серветки, крем і памперси видаватимуть у пологових відділеннях, перинатальних і неонатальних центрах, органах соціального захисту.

У листопаді почнеться «бабине літо»

Синоптик запевняє, що цього року нас очікують два «бабiniх літа», як торік

Наталія Столярчук

«Кінець жовтня видався дощовий і прохолодний. Але це ще не початок холодів. У листопаді ще очікуємо справжнє "бабине літо". Воно почнеться приблизно після 10 листопада і триватиме близько тижня. Із середини місяця погода знову погіршиться і почнуться дощі, але традицій-

них заморозків не буде. Можна буде продовжити польові роботи, тому, наприклад, збір капусти поки що можна відкласти», — каже народний синоптик **Володимир Деркач**.

Ще одне суттєве потепління буде на початку грудня.

«Незначне похолодання наприкінці листопада захопить і перші дні зими. Після цього температура підвищиться, зрідка випадатимуть невеликі опади. Під кінець першої та на

«Одними з перших почали вирощувати білу цибулю і круглі баклажани»

Початок на стор. 1

«З бамією простіше, ми вже визначилися, що є попит, а пропозиція не надто велика», — розповідає Вікторія.

Африканська бамія, або окра, поширена в багатьох країнах світу, але для українських фермерів це новинка. Вона схожа на спаржеву квасолю. Культура невибаглива, любить вологу, але добре переносить посуху. Плоди дає з середини літа і до перших морозів.

«Молоді стручки бамії вже можна споживати. Щоправда, вона трохи специфічна, бо виділяє слиз, коли її порізати. Через це не всі її люблять. Бамію можна смажити, варити, консервувати, робити рагу. На смак — нейтральна. Якщо тушкувати в томаті, то смаку томатного буде більше, ніж бамії, але бамія даватиме структуру. Також насіння бамії можна заварювати як каву. На смак напій нагадує каву з вершками», — каже Вікторія.

Кілограм бамії коштує 150 грн. Родина Верозубових продає продукт через соціальні мережі, надсилає замовлення «Новою поштою».

Насіння бамії можна заварювати як каву. На смак напій нагадує каву з вершками

«Коли ми її садили, думали, що цільова аудиторія — іноземці, що проживають в Україні. Виявилось, що купують її набагато більше людей. Зокрема, вона цікава тим, хто подорожував до Таїланду чи Індії, хто цікавиться здоровим харчуван-

Кілограм бамії коштує 150 грн

Вікторія Верозубова робить консервацію із тих продуктів, які вирощує

ням, вегетаріанством», — розповідає Вікторія Верозубова.

Вікторія прогнозує, що попит на бамію з кожним роком зростатиме, і з часом вона буде ледве не на кожному українському столі.

«Не всі її люблять, але, думаю, всі про неї з часом дізнаються. Бо поки що доводиться постійно розповідати людям, що то таке і з чим його їдять. Зараз маємо 50 соток цієї рослини, бо ринок збуту ще не надто великий, але з часом плануємо збільшувати площу. З гектара, наприклад, можна отримати урожай 5 тонн», — ділиться планами фермерка.

Лаванда на піку популярності, але купити насіння — проблема

Ще одна популярна рослина, яку масово почали вирощувати в останні роки — лаванда. Поля квітучої лаванди користуються популярністю серед туристів і блогерів. В середньому фотосесія на такому полі обходиться від 300 до 800 гривень за годину.

«Перш ніж братися за вирощування лаванди, треба розуміти, для чого ти її сієш. Від цього залежить сорт рослини. Для декору і фотосесій іде один сорт, для переробки — зовсім інший», — розповідає Вікторія.

Для фермерів зручно, що рослина багаторічна, і найбільше витратиться доводиться лише у рік висадки. Проте знайти хороший посівний матеріал в Україні складно.

Вікторія розповідає: «Ще

Поля з лавандою популярні серед туристів для фотосесій

минулого року, як планували висаджувати лаванду, спілкувалися з багатьма садовими центрами, і там не завжди могли відповісти: чи то лаванда, чи лавандин. Врешті замовили через Миколаївський університет партію лаванди, що підходить для переробки. Що з цього вийде — покаже наступний рік. Зараз вона як у дитсадку, росте до весни, а тоді пересадимо на постійне місце в поле».

З лаванди роблять подарункові набори, букети, виготовляють з нею мило, сиропи, печиво. Коли закінчується сезон, на ринку користуються попитом також сухі квіти лаванди. Лаванду, що йде на переробку, скошують, як сіно. Наразі в Україні є невеличкі компанії, які роблять лавандову олію, а також планується будівництво переробного заводу в Миколаєві, на який і розраховує родина Верозубових. Вікторія розповідає, що можна і самим організувати переробку, проте повинна бути або власна лабораторія, або документи на переробку. І те, й інше потребує чималих затрат.

«У цьому році на лаванду бум, таким він, думаю, буде ще кілька років. Зараз потрібно зайняти свою нішу на ринку. Іноді при вирощуванні сільськогосподарських культур, таких, як лаванда, діє так званий принцип піраміди. Хто перший — тим важко, бо вони не знають нюансів. Наступним легше, і вони ще працюють у хороших умовах до моменту, поки не переповниться ринок. А тоді вже виживають найсильніші. Поки що ринок насичений декором і квітами. А на переробку мало вирощують. Наші поля розташовані поряд із Запоріжжям, тому розраховуємо ще на зелений туризм», — розповідає Вікторія.

Лаванду, що йде на переробку, скошують, як сіно

Артишок не витримує морозів

Якщо з вирощуванням бамії та лаванди родина Верозубових уже визначилася, то особливості вирощування артишоку вони ще вивчають.

«Спочатку ми посадили 50 насінин артишоку, їх передали мені з Канади. З них проросло 30, а вижило 25. Коли він почав цвісти, ми його вирізали і продали в магазин квітів флористам, не чекаючи, поки виросте головка. Артишок погано перезимував, і ми цього року висадили нові рослини, зацвіло небагато. От коли ми зрозуміємо, як зробити так, щоб він був стійкішим до морозів, посадимо більше. Поки що маємо близько 70 кущів», — розповідає фермерка.

Артишок погано переносить морозну погоду

«За три роки кількість контейнерів змінювалася в залежності від моїх знань про переробку сміття»

Початок на стор. 1

«Я знаю, що мої зусилля йдуть на користь зовнішньому середовищу та економіці. Бо насправді сміття — цінний ресурс. Коли вивчав це питання, мене здивувало, що Україна імпортує сміття: макулатуру — з Росії, а пластик — з деяких африканських країн», — розповідає Володимир Бондаренко.

Аби правильно сортувати сміття, потрібно знати стандартні правила: воно має бути чистим, без залишків їжі, а пластмасові пляшки повинні бути сплюснені.

Володимир встановив у гаражі контейнери для накопичення відходів. Один — для скляних і пластикових пляшок, другий — для паперу, а третій — для металу та решти матеріалів, що мають пластикову складову.

«Протягом останніх трьох років кількість контейнерів змінювалася залежно від того, як змінювалися мої знання та навички в цій справі, а також від того, як змінювалася інфраструктура навколо мене. Наприклад, зараз у нас приймають скляні та пластикові пляшки разом, фірма їх сама розділяє, тому контейнер для них один. Колись я сортував пластик, розділяючи його на різні види. Знайшов у Києві пункти, які приймають до п'яти різних видів сміття, і там на диво постійно великі черги», — каже Володимир.

Такі контейнери для сортового сміття встановили в Андрушках

Тим, хто бажає сортувати сміття більш детально, стане у пригоді маркування на етикетках товарів. Загалом є сім видів маркування, найпоширеніші — пластик з одиничною та двійкою.

В офісі стоїть ваза, в яку працівники складають принесені з дому побутові батарейки

Володимир Бондаренко пояснює: «Маркування допомагає сортувати в тому випадку, якщо людина має змогу здати кожен вид сміття окремо. Якщо такої змоги немає і є пункти, що приймають просто пластик, тоді немає сенсу детально сортувати».

Володимир вважає, що бать-

ки повинні пояснити дітям важливість сортування сміття та на власному прикладі це показувати.

«У дітей спочатку виникає купа питань: а для чого, а навіть це нам треба? Не зразу все сприймають, проте коли в сім'ї сортують сміття постійно — діти звикають», — розказує про власний досвід чоловік.

Володимир каже, що його сім'я дуже швидко звикла сортувати сміття.

«Якось ми поїхали у відпустку — всі, крім старшої доньки, вона готувалася до іспиту. Коли ми повернулися, донька мені сказала: "Тату, не повіриш: за той час, що вас не було, у мене навіть рука не піднялася викинути пляшку з-під

молока до побутового сміття. Я її помила і поклала окремо". Тоді я зрозумів, що мої зусилля не були даремними», — розповідає він.

З ініціативи Володимира Бондаренка в головному офісі «Сігнета» поставили баки для сортування сміття, встановили контейнери для пластику і скла в селі Андрушки Попільнянського району.

«Колеги дуже відповідально до цього поставилися. Бачу, що в загальному смітнику у нас майже не буває сміття, що підлягає переробці, значить, вони дотримуються правил. В офісі стоїть ваза, в яку працівники складають принесені з дому побутові батарейки. Крупні торгові мережі розміщують при вході у свої магазини бокси для збору батарейок, і хтось із колег раз у місяць викидає батарейки в такі контейнери».

Володимир Бондаренко вірить, що з часом в Україні, так само як у Європі, стоятимуть у містах і селах контейнери для сортування сміття.

«Ми колись прийдемо до того, що і в магазинах будуть стояти автомати для прийому пластикових пляшок. Але почати треба хоча б зі створення культури накопичення та утилізації відходів окремо від тих, що йдуть на смітник і там десятки років перегнивають».

З'явилися бігуни, які збирають сміття у містах

Лідія Дербіга

Микита Васецький збирає сміття під час бігу містом. Це особливий вид спорту, який прийшов зі Швеції. Його називають плогінгом.

Аби популяризувати плогінг у рідному місті, Микита створив громадську організацію «Спорт-патруль».

«Останні чотири роки я активно займаюся бігом. Брав участь у різних заїгах і змаганнях, а згодом зрозумів, що цей вид спорту потрібно зробити цікавим, тому під час бігу почав збирати сміття і залучати до цієї справи інших людей», — розказує Микита.

У Дніпрі понад 20 бігунів збирають сміття. Маршрути

За забіг на дистанцію 5 км одна людина збирає близько восьми пакетів сміття

узгоджують між собою так, щоб максимально охопити всі вулиці міста, а зібране сміття сортують.

«Це цікаво, особливо коли ти бігаєш із друзями, тоді між вами ніби невеличка конкуренція. Але залучати людей, які бу-

дуть постійно бігати, непросто», — розповідає чоловік.

Особисте спілкування з містянами і власний приклад — це найкращі методи.

Микита розказує: «Деякі перехожі думають, що ми збираємо сміття, бо ми працівники комунальної служби. Але коли нас запитують, ми все пояснюємо і пропонуємо приєднатися до нас».

Микита також волонтер організації «Червоний Хрест», вона надає учасникам «Спорт-патруля» рукавиці та сміттєві пакети. За забіг на дистанцію 5 км одна людина збирає близько восьми пакетів сміття.

Микита щиро вірить, що з часом плогінг набуде популярності і в інших містах України.

П'ять основних кроків, які допоможуть здати земельний пай в оренду

Юрист компанії «Сігнет-Центр» пояснює, як вибрати найкращого орендаря землі

Діана Редька

Перш ніж здати земельний пай в оренду, потрібно обрати найкращу компанію, яка принесе вам лише задоволення від співпраці. Як знайти таку компанію і на що звернути увагу, розповідає начальник юридичного відділу «Сігнет-Центру» **Ірина Кулик**.

«Перш ніж здати свій земельний пай, слід вивчити інформацію про компанії, які працюють в регіоні, почитати про них в інтернеті, добре проаналізувати. Варто поспілкуватися і з пайовиками, які вже працюють з цими компаніями, розпитати про виплату орендної плати, умови співпраці, чи відповідають там на гарячі питання. Добре фільтруйте інформацію, яку знаходите в мережі. Для цього слід підходити до неї критично і розвивати критичне мислення, бо можете натрапити на шахраїв, які поливають брудом конкурентів. Тому звертайте увагу на першоджерело інформації та перевіряйте її на кількох сайтах. Рішення про здачу землі має бути обдуманим і виваженим. Як правило, земля здається не на один рік, а переписати договір чи забрати її достроково не так просто», — пояснює юрист.

Надійність компанії

Перш за все раджу звертати увагу на ті компанії, які працюють на

ринку більше п'яти років. Зверніть увагу і на те, чи влаштовують тут офіційно своїх працівників, чи сплачують зарплату офіційно, чи платять податки у бюджет. Такі речі легко перевірити, якщо промоніторити діяльність компанії в мережі.

Порядність, виконання зобов'язань

Не забувайте перед тим, як підписати договір, скористатися «сарафаним радіо». Розпитайте інших пайовиків не лише про терміни виплати орендної плати, але й про додаткові опції. А ще — чи існує постійний контакт компанії з пайовиками, чи є у них гаряча лінія, на якій можуть відповісти на питання, які виникають у пайовика протягом року.

Зверніть увагу на наявність власних транспортних засобів, приміщень, елеваторів, переробних напрямків

Не лише бізнес, а й людські відносини

Часто в компаніях забувають про те, що в них працюють люди, і живуть одним бізнесом. Виплата орендної плати — це, звичайно, добре. Але, окрім того, серйозні компанії повинні здійснювати соціальні проекти, робити щось більше, ніж просто те, що входить у їхні обов'язки. Це можуть бути угоди про соціальне партнерство, лояльність до самих пайовиків, ініціативність, допомо-

Ірина Кулик радить здавати землю в оренду тим компаніям, які працюють більше п'яти років на ринку

га школам чи дитсадкам. Навіть подарунки дітям чи ветеранам на державні свята вже можуть свідчити про людяність і відкритість компанії. В компанії, де людські відносини мають значення, підтвердженням цього є також додаткові послуги для пайовиків: можливість отримати соломку, жом або ще якісь продукти переробки, залежно від напрямку діяльності компанії.

Довготривалі проекти

Зверніть увагу на наявність власних транспортних засобів, приміщень, елеваторів, переробних напрямків. Це свідчить про те, що компанія розвивається, не стоїть на місці. Якщо вона вкладає гроші в проекти, інвестує в будівництво — це підтверджує, що вона прийшла не на кілька днів.

Забезпеченість кваліфікованими спеціалістами

Важливо щоб компанія-орендар була забезпечена спеціалістами, які добре розбираються у технологіях. Це дозволить зберегти якісні характеристики ґрунту та досягти відповідального користування.

Від кваліфікації спеціалістів залежить, чи будуть вони бережно ставитися до землі — не виснажувати її, а навпаки, збагачувати.

Як же дізнатись, чи гарні спеціалісти працюють в компанії? Можна, наприклад, вивчити, чи приділяє ця компанія увагу навчанню свого персоналу. Якщо так, цю тему, ймовірно, висвітлюватимуть у ЗМІ компанії.

Важливо, щоб фахівці компанії діяли згідно з законом, не проводили ніяких маніпуляцій з документами, всяке ж буває.

Не можу не сказати про компанію, в якій працюю. «Сігнет» грає на ринку за чесними правилами. Ті правила, про які розповіло мені керівництво, коли я влаштовувалася на роботу, діють і сьогодні. «Сігнет» — це добропорядність, тут проти ринкових змов, а навпаки, за здорову ринкову конкуренцію. Всі інші компанії — не тільки наші конкуренти, а й добрі сусіди.

А люди, які підписують договори оренди землі, не повинні забувати про критичне мислення, аналізувати, враховувати всі факти, аби обрана ними компанія стала для них добрим партнером.

«Щоб громада розвивалася, слід сприяти розвитку різних форм бізнесу»

Після 25 жовтня закінчиться формування об'єднаних громад. Як ці громади зробити успішними?

Наталія Столярчук

«Об'єднана громада — велика родина, де в кожного члена родини свій характер, свої уміння, свої можливості та бажання. Але при цьому у всіх є спільна мета, задля реалізації якої кожен відкидає власні амбіції, уподобання чи політичні переконання, і працює задля спільного результату», — вважає заступник голови СВК «Ружинський» **Людмила Біляк**.

Перш ніж розпочинати роботу в об'єднаних громадах, слід провести повний аудит того, що їм дісталось у спадок.

«Щоб громада розвивалася, слід сприяти розвитку різних форм бізнесу. Але водночас і бізнес має відчувати свою відповідальність перед громадою. Повинна бути чітка і зрозуміла співпраця, з прозорими та однозначними правилами гри.

Підприємці, які сплачують податки до місцевого бюджету, повинні знати, на які цілі ці податки витрачаються.

Людмила Біляк вважає, що в об'єднаних громадах слід розвивати дрібний бізнес

Для розвитку регіону основний акцент слід зробити саме на створенні ФОПів, адже це створення робочих місць.

«Варто переглянути й історичні цікавинки, які є практично в кожному регіоні. Але цього замало, слід створювати інфраструктуру для туристів, а для цього — залучати міжнародні грантові програми, цікавитися проектами та брати у них участь. З появою потоку туристів розвиватиметься нова галузь — обслуговування людей, адже їм треба буде десь ночувати, харчуватися, ремонтувати авто», — ділиться думками Людмила Біляк.

«3 перших днів на новому елеваторі почали приймати зерно кукурудзи»

Запуск елеватора в селі Козятин дозволить скоротити транспортні витрати на доставку урожаю з Козятинського та Погребищенського відділень «Сігнет-Центру»

Діана Редька

Начальник елеватора у селі Козятин **Василь Набока** розкаже: «Нарешті елеватор почав працювати. За плечима — місяці будівництва. З перших днів на новому елеваторі почали приймати на сушку зерно кукурудзи. Запуск завжди складний, бо маємо налагодити процес прийому зерна. А погода нам поки що заважає це робити».

У будівництво нового об'єкта було інвестовано \$12 млн. Елеватор прийматиме давальницьку сировину і здійснюватиме закупівлю зерна. Загальна потужність елеватора становить 36 тис. т одноразового зберігання.

Будівництво елеватора в селі Козятин дозволило створити понад 30 робочих місць у регіоні. Працівники розповідають, як це — працювати з новими людьми під час формування нового колективу.

Майстер зміни **Сергій Федорук** брав участь у будівництві елеватора з липня. Його обов'язок — тримати під контролем усі процеси, що відбуваються протягом зміни. Сергій розповідає, як він формував новий колектив і сам звикав до нового підприємства.

«Люди ще придивляються один до одного, формується команда. Досвід роботи з людьми я маю ще з попереднього місця роботи. Байдуже, новий колектив чи старий, все одно кожна людина особлива і по-своєму потребує уваги. Одному потрібно раз пояснити, іншому — п'ять. Усе залежить від людей, але точно не від того, як довго колектив працює разом», — говорить він.

За словами слюсаря-електрика **Олександра Войтка**, на новому елеваторі панує робоча і дружелюбна атмосфера. Чоловік працює в компанії недавно, з перших днів запуску уже збудованого об'єкта.

«Роботи на початку дуже багато, бо всі прилади перебувають на стадії налаштування. Я ще не звик

Елеватор у с. Козятин запрацював у жовтні

до всіх у колективі, але відразу відчутно, що атмосфера дуже дружелюбна і, як б сказав, навчальна. Колектив молодий, енергійний. Кожен працівник вкладає свою працю, аби елеватор гарно розпочав роботу і вона задовольняла не лише керівництво, а й партнерів», — розповідає Олександр.

Аби укомплектувати штат максимально досвідченими працівниками, керівництво компанії «Сігнет» організувало для багатьох із них стажування на елеваторі компанії в селі Андрушки. На думку **Володимира Мольчука**,

Майстер зміни Сергій Федорук під час роботи

оператора пульта керування, така практика дуже ефективна, оскільки дає змогу ознайомитися зі всіма аспектами майбутньої роботи.

«Оскільки ми проходили десятиденну практику на елеваторі в

Андрушках, нам було набагато легше розібратися з усім тут, у Козятині. Там трошки інша програма й обладнання, але все одно досвід нам приготився. Крім того, на місці нас супроводжують фахівці та експерти. Для мене це особливо цінно, бо на елеваторі я до цього не працював і для мене все нове. Нам дуже детально все пояснили, ми не тільки сиділи перед монітором, а й мали змогу оглянути обладнання, вивчити суть роботи фахівців — від пробовідбірника до оператора», — розповідає чоловік.

Пройшовши стажування, Володимир Мольчук почав працювати на елеваторі ще задовго до його запуску. Каже, що було достатньо часу, аби вивчити роботу і влитися в колектив.

«Не знаю, чия це була ідея, але я вдячний керівництву, що вони зорганізували так роботу. Нас, пробовідбірників, слюсарів, операторів і майстрів, набрали на роботу не в день запуску елеватора, ми протягом трьох місяців були там постійно, брали участь у будівництві. Навіть по змінах нас розставили за місцем проживання, аби всім було зручно добиратися. З першого погляду видно, що ця компанія турбується про людей. Розвозять працівників з роботи транспортом компанії, також за рахунок компанії на-

дають безкоштовне харчування. Коли запускається будь-яке підприємство, а тим більше таких масштабів, то є певне хвилювання не тільки в керівників, а й у кожного зі співробітників. Але я вважаю, що кожен має робити свою роботу: від звичайного рядового працівника до старших майстрів і керівників. Якщо буде так, як на даний момент, то я думаю, що все буде гаразд», — говорить Володимир Мольчук.

Його думку поділяє також **Павло Павловський**, слюсар КВПіА. Він розповідає: «Я два місяці труджусь на елеваторі. Колектив працює злагоджено, як годинник. Питання, що виникали в процесі приймання, старалися різними способами вирішити, щось вдосконалити, щоб елеватор добре працював і людям було зручно. Всі дружно чекаємо моменту, коли елеватор заповнимо на всю потужність.

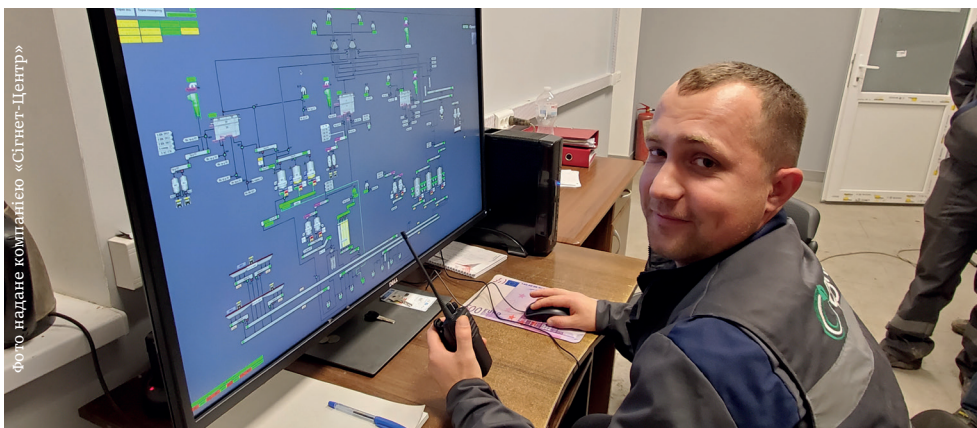
«Розвозять працівників з роботи транспортом компанії, також за рахунок компанії надають безкоштовне харчування»

Тоді буде ще цікавіше».

Павло каже, що найбільше в роботі йому подобається те, що є можливість розвиватися. Чоловік має змогу працювати з обладнанням, з яким до цього не працював.

«Обладнання тут сучасне, і я дуже приємно здивований, бо це новий досвід для нас, працівників. Та й не секрет, що чим сучасніше обладнання, тим легше з ним працювати», — розповідає Павло.

Олександр Войтко підкреслює, що переваги є не лише для працівників, а й для місцевої громади. Він розкаже: «Я впевнений, що з часом фірма зробить у нас в окрузі те, що зараз маємо в Андрушках. Я не був там десять років, а коли поїхав туди торік, був приємно вражений. Подивився на цукровий завод, на сучасний елеватор, на те, що зроблено для села. Компанія дбає про людей, дороги відремонтовані, всюди чисто. У машинно-тракторному парку багато нового транспорту. А головне, для місцевого населення є робота з хорошою зарплатою».

Оператор пульта Володимир Мольчук вивчає нове обладнання

«Друзі подарували цукор і банки — з цього розпочався мій бізнес»

Ірина Микитеєк готує подарункові набори варення

Лідія Дербіга

Чотири роки тому чернівецька Ірина Микитеєк попросила друзів у фейсбуку подарувати їй на ювілей цукор та банки. Отримавши бажані подарунки, вона почала займатися «солодким» бізнесом — варити варення.

«Як зараз пригадую, як у день народження до мене приходили друзі, знайомі та рідні з кілограмами цукру і ягодами. Отримала тоді в подарунок більше 120 кг цукру та десятки відер черешні, полуниці, вишні. Так я розпочала свій бізнес», — ділиться спогадами Ірина.

Частину прибутку вона перераховує дітям, хворим на ДЦП. На благодійність жінку надихнула книга.

Вона пригадує: «Якось я прочитала, що одна компанія продає сік, і цент з кожного долара, отриманого від продажу, віддає на благодійність. А потім мені до рук потрапила книга Блейка Майкоски "Залиш свій слід" про взуттєву компанію "Томс", яка одну пару взуття продає, а другу дарує дітям. Це підштовхнуло мене займатися чимось подіб-

Баночка варення коштує 95 грн. Ірина поєднує незвичні на перший погляд смаки

ним. Якраз у 2014 році в мене жили люди зі Сходу, я почала проводити благодійні вечірки, чаювання. Хтось приходив купувати вироби handmade, а хтось просто приносив гроші — і ми їх відправляли на лікування хворих дітей».

Спочатку Ірина продавала варення через соцмережі, згодом відвідувала ярмарки та фестивалі, брала майстер-класи у фахівців. Зараз має 21 вид варення, але пробувала готувати понад 80 видів.

«Спочатку готувала за тими рецептами, що знала сама. А

потім придумувала на ходу, шляхом експериментів. Інколи мої клієнти подавали ідеї та ділили своїми рецептами чи побажаннями», — розповідає жінка.

Ягоди для майбутнього варення Ірина купує на ринку, у людей, що вирощують їх на дачах.

«Спершу назви моя продукція не мала. Але якось друг зателефонував і каже: "Як там твоє добре варення?". Думаю: класна назва, відтепер воно так і називатиметься — "Добре варення"», — згадує жінка.

Карантин суттєво вплинув на продажі. Останні ярмарки та

фестивалі у місті відбувалися торік. Оскільки варення — продукт, який люблять спочатку дегустувати, а тоді вже купувати, Ірині довелося шукати інший вихід. Тож нові види варення вона почала продавати за нижчою на 10-15 грн ціною, аби люди купували і писали свої відгуки.

Цього року Ірина приєдналася до інклюзивної кухні «Кранчі з любов'ю». Зараз вона не лише вареннєвар, а й пастельє. Готує арахісову пасту, гранолу, фруктові чіпси. Третину прибутку відправляють на реабілітацію дітей з інвалідністю з ДЦП. Наразі гроші перераховуються лише для однієї дитини, оскільки продажі скоротилися.

«"Кранчі з любов'ю" — це проєкт, завдяки якому молодь з інвалідністю навчають готувати гранолу. На жаль, у період карантину це все припинилося, поки що я готую все сама. Ми мріємо, аби все повернулося назад», — розповідає Ірина.

Також вона готує подарункові набори, в які входить кілька видів варення. Зокрема, на День учителя діти їх купували і дарували вчителям. Взимку планує варити варення з апельсинів, лимонів, грейпфрутів і ківі.

Колишній боєць відкрив майстерню дитячих іграшок

Діана Редька

Повернувшись із фронту на Донбасі, **Вадим Бойко** створив майстерню іграшок.

«Спершу купив фрезер, а тоді разом із двома друзями дитинства стали думати, що на ньому можна зробити. Спробували бізборди — ігрові панелі, на яких закріплені різні деталі, і в нас вийшло — хоча, зізнаюся, спочатку не вміли нічого. Вчили з нуля, як розробляти моделі на комп'ютері, фрезерувати, фарбувати, складати їх в одне ціле».

Такі іграшки не лише викликають інтерес у дітей, а й розвивають моторику рук, логіку та знайомлять із навколишнім світом.

Вадим пояснює: «Бізборди будуть цікаві дітям від одного року до молодшого шкільного віку. Проте від віку дитини залежить, які елементи будуть розташовані

Ігрові панелі виготовляють індивідуально під кожного замовника

на розвиваючій дошці. Ми спеціально підбираємо наповнення дошки під замовника: під вік, стать і навіть уподобання».

Свій бізнес друзі створювали під час карантину. Майстерню назвали «RozvytokVB2».

Вадим розповідає: «Карантин на роботу майстерні жодним чином не вплинув, бо в мене приміщення та обладнання своє, я ні від кого не залежав. Єдине, на що він вплинув, так це на купівель-

ну спроможність громадян».

Коштує бізборд тисячу гривень. Майстер може виготовити його за індивідуальними побажаннями, ціна від цього не зміниться.

Як стверджує команда майстерні, основний принцип їхньої роботи — індивідуальність виробів і безпека дітей. Бізборди виготовляють із фанери, а іграшки до них роблять власноруч або замовляють у магазинах. Кожен виріб принципово інший та максимально кольоровий.

«Ми дуже відповідально ставимося до безпечності нашої продукції. Іграшки пофарбовані спеціальною фарбою, яка не розмокає. Все, що прикручується, добре фіксується, так, що руками не розкрутиш. Мої діти тестують наші бізборди. Ми прислухаємося до їхньої думки, враховуємо, що їм подобається, а що ні», — розповідає Вадим.

За пів року чоловіки виготовили 50 бізбордів, а з серпня почали робити ще й карти з пазлами. Продають іграшки через інтернет. У подальших планах чоловіків — розширення асортименту.

«Ми хочемо виготовляти бізборди для навчання в спеціалізованих школах для дітей з особливими освітніми потребами. У країні дефіцит таких товарів», — ділиться планами Вадим Бойко.

Чоловіків надихають відгуки клієнтів та усміхнені обличчя дітей. Кажуть, що це найкращий стимул до праці.

«Нам подобається робити щось своїми руками, зараз таке не часто зустрінеш, переважно "купи—продай". Коли тобі подобається те, чим займаєшся, ідей виникає багато. Ми ще не використали весь свій потенціал, ще зможемо здивувати», — каже Вадим.